

MARIA RALUCA GHERASIN¹, ROMÂNIA

Cuvinte-cheie: Maramureș, meșteșuguri, lemn, Cavnic, miniaturi în sticle.

Introducere în studiul meșteșugului miniaturilor în sticlă din perimetrul minier Baia Mare - Cavnic

Rezumat

Imaginea județului Maramureș ilustrează tabloul pitorescului și a tradiționalului prin repertoriul bogat al obiceiurilor, portul popular specific, dar și datorită construcțiilor de lemn ridicate la rang de artă. În satele maramureșene se înalță biserici de lemn de care se leagă scurte istorii, porți sculptate cu multă maiestrie și case simple cu ornamentații modeste care dezvăluie aspecte ale vieții oamenilor locului.

Meșteșugul miniaturilor în sticlă reprezintă o nouă modalitate de a prelucra lemnul într-o manieră artistică practică azi în județul Maramureș. Prezența constantă a meșteșugarilor s-a remarcat la sfârșitul secolului al XX-lea în zona etnografică a Țării Maramureșului și mai apoi în Țara Chioarului. Apariția meșteșugului nu reprezintă un aspect neașteptat întrucât în aceste zone etnografice există o veche tradiție a prelucrării lemnului.

„Introducere în studiul meșteșugului miniaturilor în sticlă din perimetrul minier Baia Mare - Cavnic” aduce la lumină câteva aspecte legate de acest meșteșug: origini, răspândire geografică, tehnici de prelucrare și modele de prezentare cu scopul de a elucida misterele ce înconjoară miniaturile în sticlă.

¹ Drd. la Universitatea Babeș - Bolyai, Școala Doctorală „Istoria Civilizație Cultură”, din Cluj - Napoca.

Keywords: Maramureș, crafts, wood, Cavnic, miniatures in a bottle.

Introduction to the Folk Craft of Wooden Miniatures in Glass from the Mining Regions of Baia Mare and Cavnic

Summary

The image of Maramureș County showcases its picturesque and traditional aspects through a rich variety of customs and distinctive folk costumes, as well as wooden structures elevated to the level of art. In the villages of Maramureș, tall wooden churches tell brief stories, while skillfully carved gates and modestly decorated houses reflect the lives of local people. The craft of creating wooden miniatures in glass artworks presents a unique artistic approach to wood processing, which is still practiced today in Maramureș County. The consistent presence of craftsmen was observed at the end of the 20th century in the ethnographic area of the Land of Maramureș and later in the Land of Chioar. The development of this craft is not surprising, given the long-standing tradition of wood processing in these regions. The text "Introduction to the study of the craft of miniatures in glass from the Baia-Mare Cavnic mining area" highlights various aspects of this craft, including its origins, geographical distribution, processing techniques, and presentation styles that help uncover the mysteries of glass miniatures.

Introducere în studiul meșteșugului miniaturilor în sticlă din perimetrul minier Baia Mare - Cavnic

Imaginea județului Maramureș ilustrează tabloul pitorescului și al tradiționalului prin repertoriul bogat al obiceiurilor, portul popular specific, dar și datorită construcțiilor de lemn ridicate la rang de artă. În satele maramureșene se înalță biserici de lemn de care se leagă scurte istorii, porți sculptate cu multă măiestrie și case simple cu ornamentații modeste care dezvăluie aspecte ale vieții locuitorilor de aici.

Lemnul a reprezentat una dintre resursele principale, fiind utilizat pentru construirea locuințelor, anexelor, uneltelor tradiționale, a obiectelor casnice și de mobilier, pregătirea hranei, ori încălzirea locuințelor.

Transformarea lemnului din buștean în diverse obiecte mai mici, mai mari, în construcții modeste ori impunătoare reprezintă o veche activitate a maramureșenilor ce a fost impulsionată poate și de necesitatea omului de a trăi mai bine și de a evolua în plan economic, antropologic sau chiar spiritual. Prelucrarea lemnului în Maramureș a însemnat crearea uneltelor agricole, a uneltelor casnice, construirea porților, caselor, bisericilor, dar și a obiectelor de mici dimensiuni frumos încrestate (bâte păstorești, fluiere).

Dulgheria și tâmplăria au reprezentat preocupări ale locuitorilor ținutului Maramureșului. Necesitatea construirii adăposturilor propice pentru desfășurarea activităților cotidiene a reprezentat o prioritate și pentru oamenii de aici. Evoluția tehnicilor de lucru a dus la îmbinarea utilului cu artisticul. Casa, anexele, porțile acesteia și bisericile nu doar ca au fost construite, ci și ornamentate.

Din punct de vedere geografic se remarcă două nuclee ale prelucrării lemnului în județul Maramureș. Primul nucleu este situat în Țara Maramureșului Istoric prin prezența numeroaselor porți de lemn, a caselor construite cu ajutorul tehnicii îmbinării în coadă de rândunică (blockbau), o prezență constantă a bisericilor de lemn cu turnuri înalte, dar și prin prezența meșterilor ce se ocupă cu confecționarea draniței, a porților, a caselor și a sculpturilor decorative. Al doilea centru este prezent în subzona etnografică a Țării Chioarului denumită Fisculaș.

În bazinul minier Baia Mare-Cavnic, denumit etnografic subzona Fisculașului, s-a remarcat prezența meșterilor ce se ocupă cu realizarea lăzilor de zestre, a meșterilor ce construiesc șuri de lemn cu porți ornamentate și în ultima perioadă, existența meșterilor miniaturilor în sticlă.

Aflată în sudul județului Maramureș, zona etnografică a Țării Chioarului cuprinde satele din bazinul minier baimărean ce au aparținut domeniului Fisculaș și satele Cetății Chioarului, întinzându-se de la Cavnic până la Seini. Aceasta este delimitată de Țara Maramureșului, de munții Gutâiului la nord, de dealurile Lăpușului la sud și de pădurile Codrului la vest. Este caracterizată de existența bogatelor resurse subterane care au susținut economia zonei. Pe lângă minerit, oamenii au practicat agricultura, creșterea animalelor,

prelucrarea lemnului, pomicultura și viticultura. Aceste aspecte au determinat un bogat repertoriu de tradiții și obiceiuri.

În această zonă există un număr semnificativ de biserici din lemn și piatră din secolele XVIII-XIX caracterizate de simplitate, eleganța îmbinărilor și a ornamenticii. Au existat și aici importante centre meșteșugărești, mai ales cele specializate pe sculptură și prelucrare a lemnului rezultând lăzi de zestre (Plopiș), biserici de lemn, bâte ciobănești.² Alături de aceste meșteșuguri, în zona Chioarului s-a dezvoltat o bogată cultură populară caracterizată de frumusețea poetică și diversitatea muzicală. Se remarcă în zonă existența bocetelor, cântecelor de dragoste, de jale, de cătănie, satirice. De asemenea, evenimentele istorice și personajele acestora au influențat apariția unor balade și cântece precum: Balada lui Pinte, Povestea lui Gruia, Horea lui Mârza și Cântecul lui Vălean.³

Chiar dacă această zonă a fost orientată din punct de vedere economic spre industria minieră, în ultima decadă a secolului al XX-lea s-a remarcat dezvoltarea unui meșteșug cu o dublă valență (utilă și estetică) ce reprezintă o extensie a meșteșugului prelucrării lemnului: meșteșugul miniaturilor în sticlă.

În spațiul românesc, miniaturile în sticlă reprezintă o parte componentă a artei populare, inspirate fiind de activitatea meșteșugarilor ce se preocupă cu prelucrarea lemnului. Este rezultatul lucrării meșterilor-artizani care realizează piesele unei arte populare specializate, formale, ce implică creativitatea și rațiunea în același timp.

Istoria miniaturilor în sticle este legată de cele două componente din care s-au realizat: lemnul și sticla. Lemnul a reprezentat o sursă primară pentru oameni încă de la începuturi, deci au existat construcții, ori miniaturi (figurine de dimensiuni mici) cu rol religios. Modele rudimentare de miniaturi ale unor bărci de lemn au fost găsite împreună cu mumiile egiptene. Ulterior, modelele umane și figurile cerești au fost sculptate. Începând cu secolul al XVIII-lea s-a remarcat prezența unor prototipuri de miniaturi introduse în sticle sub forma unei bărcuțe sau a unui vaporăș introdus în sticlă. După anul 1750 acest model s-a perfecționat și s-a extins în întreaga Europă.⁴

În spațiul european, meșteșugul miniaturilor în sticle cunoaște forma bărcuțelor în sticle, bine cunoscută fiind imaginea unui vaporăș sau a unei bărcuțe introduse în sticle sigilate cu un dop de plută. Observăm astfel că nu este specificat un moment anume al apariției miniaturilor din lemn în sticle, ci doar sculpturi în miniatură. Sursele sugerează că primele modele ar fi realizate la final de secol al XVIII-lea inspirate de crucifixe fabricate în Germania, iar meșteșugul a luat amploare de la mijlocul secolului al XIX-lea, după ieftinirea fabricării sticlei.⁵ Primii meșteșugari ai bărcuțelor în sticle ar fi fost navigatorii,

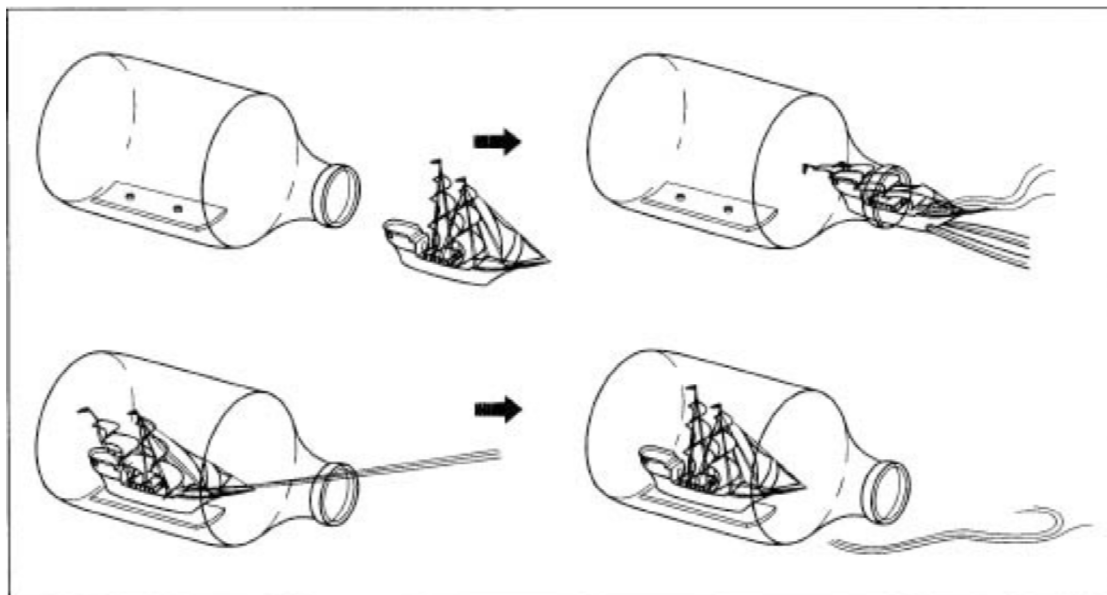
² Sabin Șainelic, Maria Șainelic, *Zona etnografică Chioar*, Baia Mare, Editura Sport-Turism, 1986, p. 9-50.

³ *Ibidem*, p. 100.

⁴ „Ship in a bottle” <https://www.madehow.com/Volume-7/Ship-in-a-Bottle.html>, accesat la 17.11.2021.

⁵ Michael Stammers, „Ships in the Bottles and their origins in the late 18 century”, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00253359.2013.767629?role=tab&tab=permissions&scroll=t> op accesat la 08.01.2022.

care și-au ocupat timpul liber⁶ supunându-și răbdarea la încercare (pentru că acesta este un meșteșug care necesită multă răbdare)⁷ și au realizat aceste obiecte pe care le-au oferit drept daruri oamenilor de pe continent. Începând cu secolul al XX-lea, acestea au fost vândute în porturi.⁸ Meșteșugul se practică și azi în spațiul european sub forma unui hobby, iar cei care îl practică participă la diverse acțiuni, expoziții cu miniaturile lor.

Introducerea unei bărcuțe în sticlă;

foto: <https://www.madehow.com/Volume-7/Ship-in-a-Bottle.html>

Miniaturile în sticlă reprezintă o formă artistică a meșteșugului prelucrării lemnului. Acestea sunt obiecte decorative create de meșteri populari din zona județului Maramureș. Mai concret, sunt obiecte mici din lemn așezate cu ajutorul unor unelte specifice în interiorul unei sticle. Această formă este răspândită pe întreg spațiul maramureșean cu nucleu în zona etnografică Țara Maramureșului și în localitatea Căvnic, în trecut, un vestit centru minier din zona Maramureșului. Astfel, se remarcă acest meșteșug care se dezvoltă și se propagă și în celelalte zone ale Maramureșului.⁹

Mărturiile consemnează apariția acestui meșteșug ca o rezultată a ingeniozității maramureșenilor. Meșteșugarii susțin această ipoteză în ceea ce privește apariția

⁶ „Everything about ships in the bottles” <https://www.marineinsight.com/recreation/everything-about-ship-in-a-bottle-the-famous-nautical-gift/>, accesat la 24.02.2022.

⁷ Andrei Lier, „The history of ships in the bottles”, <https://shipbottle.ru/english/tips/article6.php>, accesat la 08.01.2022.

⁸ Michael Stammers, „Ships in the Bottles and their origins in the late 18 century”, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00253359.2013.767629?role=tab&tab=permissions&scroll=t> op. accesat la 08.01.2022.

⁹ Constantin Bărbulescu, „Four Craftmen and Their Craft: Miniatures in Bottle. Case study Căvnic, Maramureș Country”, în *Passing a Triple Frontiere. Traditional Civilization and sustainable Development in Borsod - Abaúj-Zemplén, Zakarpattia, Cluj-Napoca*, Editura Mega, 2021, p. 162.

Miniaturi în sticlă; foto: Ștefan FARCAȘ

meșteșugului: „mințea românului inventivă”¹⁰, „referitor la miniaturile în sticlă [...] tot din geniul creator al maramureșenilor”.¹¹ Acest „geniu” al maramureșeanului s-a manifestat anterior în domeniul prelucrării lemnului. Nomenclatorul ocupațiilor ne dezvăluie că maramureșenii practicau dulgheria realizând locuințe, biserici și porți care nu doar că au o valoare utilitară, ci și valențe artistice, aspect dovedit de înfățișarea porților maramureșene ce s-au extins și în celelalte zone etnografice ale județului Maramureș. Pe lângă monumentele arhitecturale, maramureșenii au practicat tâmplăria utilitară creându-și cele necesare pentru desfășurarea activităților casnice (farfurii, rude pentru întins haine, stelaje etc.). Este bine întipărită în mințea țăranilor români imaginea veche a familiilor tradiționale care își desfășurau activitățile în jurul sobei „părinții noștri lucrau în casă. Acolo era atelierul pe lângă sobă. Când mama făcea plăcinte, tata stătea la cioplit sau la împletit coșuri. Copilul era familiar cu materia primă sau prelucrarea materiei prime.”¹²

În asociere cu tâmplăria utilitară, maramureșeanul a practicat mica tâmplărie decorativă creând fuse, noduri, calendare, lanțuri, obiecte miniaturiale introduse în sticle utilizând diferite procedee de realizare (tăiere, îmbinări, pirogravări) și modele diverse.

Această ingeniozitate a meșteșugarilor s-a manifestat încă din copilărie când își confecționau jucării din lemn. Acestea erau reprezentate de mici sculpturi în lemn realizate de ei în timpul altor ocupații (statul cu vacile sau cu oile la păscut). De exemplu, Ștefan Farcaș, meșter din Cavnic, stătea cu vacile „în câmp” și își confecționa fel de fel de jucării.¹³

Tiberiu Mika compară activitatea sa cu a tatălui său care i-a predat meșteșugul prelucrării lemnului: „bunicul lucra în lemn, tata a terminat sculptura la Sighet [...] Tata era tot timpul în atelier, cum îs și eu acum, apoi lucra, lucra, dacă nu, acolo era.

¹⁰ Informator Ștefan Farcaș, localitatea Cavnic, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 24.10.2021.

¹¹ Informator Denis Năsui, localitatea Vișeu de Sus, interviu realizat de Gherasin Raluca, 15.11.2022.

¹² Informator Rodica Sabadâș, localitatea Baia Mare, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 30.08.2024.

¹³ Informator Ștefan Farcaș, localitatea Cavnic, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 24.10.2021.

Îi plăcea!”¹⁴

Dorel Deac, un alt meșter din Căvnic, mărturisește că a fost inspirat în copilăria sa de activitatea tatălui său, acesta fiind tâmplar și își confecționa jucării din lemn. În esență, practicarea meșteșugului prelucrării lemnului reprezintă o moștenire transmisă de membrii familiei către succesorii lor. „Cei mai mulți au moștenit de la bunici, din tată în fiu, pasiunea pentru prelucrarea lemnului, mai ales dacă părinții s-au ocupat cu asta.”¹⁵

O altă ipoteză privind momentul și cauza apariției acestui meșteșug este legată de existența cooperativelor meșteșugărești. Denis Năsui, din zona etnografică a Maramureșului Voievodal vorbește despre aceste cooperative: „Pe vremea lui Ceaușescu existau niște cooperative, după model sovietic, numite Meșteșugarul [...] Erau meșteri care făceau chestii de artizanat”. Am putea considera această ipoteză bazându-ne pe faptul că această formă de asociere a fost prezentă în viața economică românească din secolul al XIX-lea. În a doua jumătate a secolului XIX-lea împrumutarea și emanciparea țăranimii, dezvoltarea industrială a determinat pătrunderea ideii de cooperativă în mediul urban românesc.

În economia socialistă cooperativele au reprezentat un actor cheie diminuând disfuncționalitățile pieței de consum. Acestea au fost prezente în orașele mari și în localitățile rurale oferind diverse locuri de muncă. Astfel, în anul 1950 în întreaga țară funcționau aproximativ 568 de cooperative.

Verificând fondurile Arhivelor Naționale, filiala Maramureș, realizăm că nu cuprinde informații despre o anume cooperativă „Meșteșugarul”. În cataloagele arhivelor regăsim fondul Cooperativei Tehno-lemn din Baia Mare. Aceasta a luat ființă în anul 1952 având ca principal obiectiv prelucrarea lemnului în vederea realizării de produse pentru populație. În „Statutul de funcțiuni al cooperativei „Tehno-Lemn”, Baia Mare aflăm că aceasta avea ateliere de realizare a mobilelor și a lăzilor.¹⁶ De asemenea, din „Planul prețului de cost” din anul 1956 aflăm că principalele produse realizate de cooperativă au fost: butoaiile de lemn, lăzile de fag, dormitoare, camere studio, bucătării, etajere și tejghele.¹⁷ Deci, nu regăsim produse de decor sau sculpturi în miniatură. Mai multe informații nu regăsim în fondul acestei cooperative întrucât activitatea ei sub această denumire a fost de durată relativ scurtă, așa cum ne spune un document: „Către Tovarășul Ghișa Ioan (șef depozit), vă facem cunoscut în conformitate cu Decizia nr. 8 a Satului Regional Baia Mare din 22 martie 1960 în care se desființează și își pierde personalitate juridică întreprinderea Tehno-lemn Baia Mare (...) începând cu data de 1 aprilie ‘60, toate activitatea întreprinderii trecând la Întreprinderea de industrie locală „Cloșca”.¹⁸

¹⁴ Informator Tiberiu Mika, localitatea Căvnic, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 20.08.2024

¹⁵ Informator Poduț Maria-Mirela, localitatea Baia Mare, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 13.02.2025.

¹⁶ Arhiva Națională-Maramureș, fondul Cooperativei Meșteșugărești Tehno-lemn, Baia-Mare, nr. inv. 15, d. 35, 1956, p. 55.

¹⁷ Arhiva Națională-Maramureș, fondul Cooperativei Meșteșugărești Tehno-lemn, Baia-Mare, nr. inv. 15, d. 35, 1956, p. 288.

¹⁸ Arhiva Națională-Maramureș, fondul Cooperativei Meșteșugărești Tehno-lemn, Baia-Mare, nr. inv. 15, d. 38, 1960, p. F.1.

O altă sursă ne vorbește despre existența cooperativei „Furnica” cu filiale în Ferneziu și Cavnic: <<În afara puținelor magazine, a băcăniilor și cârciumilor particulare, în orașul (Baia Mare) a existat încă din 1910, cooperativa „Furnica”, cu filiale în Ferneziu și Cavnic”, iar după 1945 cooperativa este redenumită „Victoria.”>>¹⁹ Chiar dacă nu regăsim mențiuni privitoare la secțiile de meșteșug al miniaturilor în lemn, cu siguranță meșteșugarii s-au inspirat și din activitatea desfășurată în cooperative în secțiile de tâmplărie, fabricile de cherestea. „Și l-am întrebat: (pe meșterul sculptor) cum ai început? Și el mi-o zis: Prima dată am avut serviciu la fabrica de cherestea. Mi-o plăcut. Am văzut și la noi în zonă.”²⁰

O altă ipoteză privind originea miniaturilor în sticlă este legată de parcursul școlar al meșterilor. Școlile profesionale, dar și Școlile Populare de arte aveau secții unde se studia sculptura. S-a remarcat existența unei secții de sculptură la Sighet așa cum ne relatează reprezentanta Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale „Liviu Borlan” Maramureș: „majoritatea (meșterilor) s-au format la Școala Populară de Arte, Sighet. La noi nu mai există, dar au existat școli profesionale unde au învățat sculptura”.²¹ Meșterul Tiberiu Mika confirmă existența a două astfel de secții-una la Sighet și una la Cavnic - relatând istoria familiei sale: „bunicul lucra în lemn, tata a terminat sculptura la Sighet, apoi o predat tâmplăria (la Cavnic).”²² În cadrul acestor școli se realizau obiecte de mobilier, dar și obiecte de artizanat care au constituit o inspirație pentru meșterii miniaturilor în sticle. Totuși, miniaturile în sticle au apărut recent și sunt considerate inovații, din punct de vedere etnografic, fără a putea fi catalogate ca un meșteșug vechi: „Sticlele sunt considerate inovații pentru că au apărut ulterior, nu sunt foarte vechi, dar sunt foarte căutate și au parte de motive tradiționale. Reprezintă ceva din cultura tradițională [...]”²³

Momentul exact al apariției lor nu poate fi consemnat, însă cert este că dezvoltarea meșteșugului s-a declanșat în jurul anilor 2000. Sursele bibliografice aproximează că meșteșugul a apărut în perioada regimului comunist.²⁴

Mărturiile meșterilor sunt subiective și plasează momentul apariției meșteșugului în viața lor vorbind despre perioada pensiei, fără să numească un moment exact al apariției meșteșugului în județul Maramureș: „După ce am ieșit la pensie mi-am făcut o pensiune. Am zis că să fac și altceva în pensie. Am văzut la cineva o depănătoare și m-am gândit să fac și eu.”²⁵ În ciuda lipsei unor mențiuni exacte legate de apariție identificăm închiderea minelor (începând cu anul 1997) ca moment cheie în dezvoltarea acestui meșteșug, întrucât

¹⁹ O. Bandula, O. Valentin, I. Maștei, M. Pop, I. Capoccean, *Baia Mare: schiță monografică*, Baia Mare, f.e, 1965, p. 70.

²⁰ Informator Denis Năsui, localitatea Vișeu de Jos, interviu realizat de Gherasin Raluca, 15.11.2022.

²¹ Informator Maria-Mirela Poduț, localitatea Baia Mare, interviu realizat de Gherasin Raluca, 13.02.2025.

²² Informator Tiberiu Mika, localitatea Cavnic, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 20.08.2024.

²³ Informator Maria-Mirela Poduț, localitatea Baia Mare, interviu realizat de Gherasin Raluca, 13.02.2025.

²⁴ Constantin Bărbulescu, *op.cit*, p. 162-1963.

²⁵ Informator Dorel Deac, localitatea Cavnic, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 17.05.2022.

localitatea s-a reprofilat din punct de vedere economic spre sfera turismului. Dezvoltarea meșteșugului a reprezentat răspunsul la o nevoie de dezvoltare a pieței suvenirurilor, în special realizarea obiectelor artizanale pentru clienții turiști care frecventau stațiunea Cavnic.

Din punct de vedere geografic, meșteșugul miniaturilor în sticlă a fost identificat cu preponderență în zona județului Maramureș, loc cu o binecunoscută istorie a prelucrării lemnului. Fiecare manifestare culturală este marcată de prezența acestor meșteșugari care prezintă fel de fel de modele, dar și o dovadă vie a măiestriei cu care au realizat aceste elemente.

Identificarea atelierelor meșteșugarilor miniaturilor în sticle reprezintă un aspect important al cercetării noastre. Pe de o parte, localizarea centrelor unde se produc astfel de produse facilitează descoperirea originilor acestui meșteșug, urmând ca pe de altă parte să observăm unde s-a răspândit acest meșteșug. Necesitatea dezvoltării acestui aspect este dată de posibilitatea apariției acestui meșteșug în zona Căvnicului sub forma unui împrumut cultural.

Pornind de la premisa că meșteșugul miniaturilor în sticle a apărut pentru prima dată în Țara Maramureșului; ținând cont de faptul că localitatea Cavnic a fost un important centru minier al Maramureșului ce a adunat oameni din toate zonele limitrofe, presupunem că meșteșugul a fost adus în localitate din Țara Maramureșului și s-a dezvoltat după reconfigurarea economică ce a avut loc în localitate. Așa cum a fost precizat anterior, poate fi vorba despre un împrumut cultural, considerând faptul că în Cavnic acest fenomen este ușor vizibil și în cazul unor tradiții și a portului popular. Așadar, pentru a analiza aceste aspecte va fi urmărită poziționarea atelierelor și a meșterilor, întocmind hărți bazate pe mărturiile meșterilor, dar și pe informațiile preluate de la Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale „Liviu Borlan” Maramureș, care a întocmit o bază de date a meșterilor. Astfel, vom întreprinde o călătorie prin zonele etnografice ale Maramureșului facilitată de meșteșugarii miniaturilor în sticle. Conform datelor preluate din sursele orale, precum și a celor preluate din bazele de date ale centrelor de cercetare și promovare ale tradițiilor am identificat aproximativ 22 de meșteri populari înregistrați ca membri ai instituțiilor de specialitate ori ai unor asociații (Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale „Liviu Borlan” Maramureș, Asociația „Artizana Maramureș”), care sculptează lemnul sub diverse forme: porți, case, obiecte de artizanat.

În zona Vișeuului de Sus îl regăsim pe sculptorul Ioan Cuza Perța. Inițial a lucrat la fabrica de cherestea, iar apoi fermecat de complexitatea acestui meșteșug a început să învețe și să-l dezvolte într-o manieră artistică.²⁶

În localitatea Săcel îl identificăm pe Țulean Grigore, meșter înscris în lista Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale „Liviu Borlan” Maramureș.²⁷ S-a născut în aprilie 1962 și actualmente este membru al Asociației de Arte

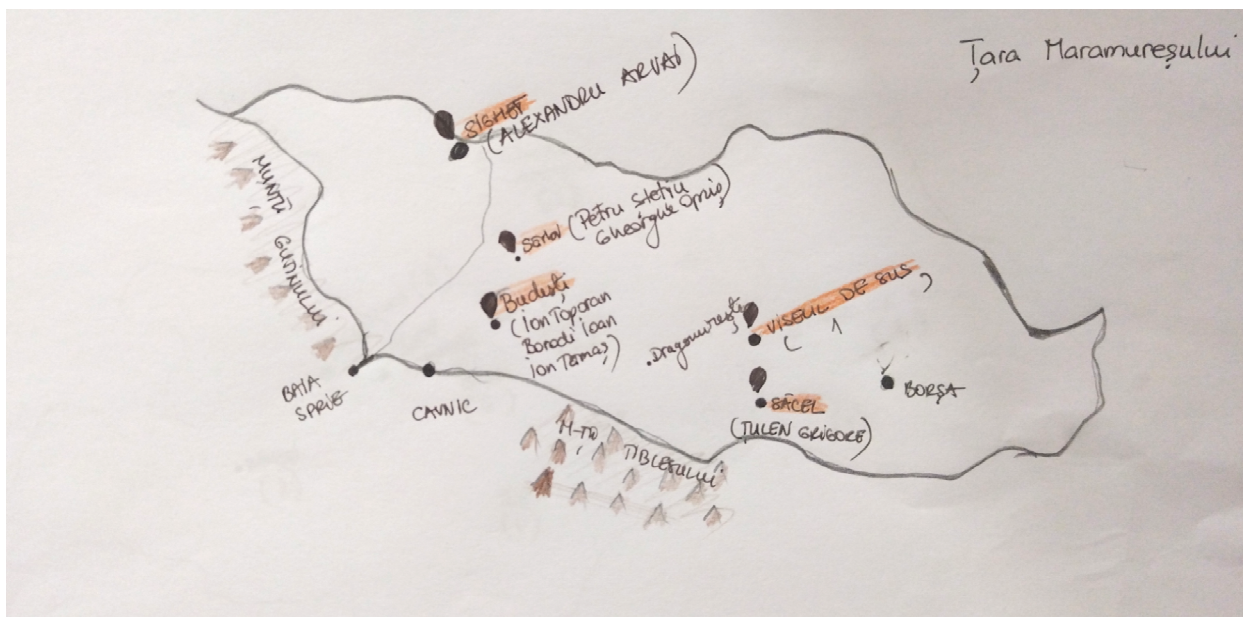
²⁶ Informator Năsui Denis, Vișeu de Jos, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 17.11.2022.

²⁷ <https://www.cultura-traditionala.ro/project/tulean-grigore-sacel/>, accesat la 28.05.2023.

și Meserii din Maramureș. Practică sculptura în lemn de câteva zeci de ani creând sculpturi în lemn, obiecte de uz caznic, jucării din lemn, ornamente tradiționale și obiecte miniaturiale din lemn.²⁸

La Sighetu Marmăției, Alexandru Arvai realizează sculpturi din lemn. Măiestria sa este dovedită de modelele alese expuse în galeria sa de fotografii. Modelelor miniaturilor în sticlă li se alătură și sticlele pictate în culori vii și ornamentele vegetale.²⁹

În zona Maramureșului istoric identificăm 9 meșteri: Petric Ioan din Breb, Tiran Ioan, Ionel Sima din Breb, Petru Ștețiu și Gheorghe Opriș (Sârbi), Ion Toporan, Borodi Ioan, Ștefan Borodi, Ioan Tămaș din Budești. Dintre aceștia, Petru Ștețiu reprezintă unul

Meșteri din Țara Maramureșului

dintre cei mai talentați meșteri ai meșteșugului miniaturilor în sticle. Alături de acesta, Gheorghe Opriș și Vasile Borodi au realizat o impresionantă colecție de miniaturi în sticle.³⁰

În itinerariul prin ținuturile județului Maramureș trecem munții ajungând în Țara Lăpușului unde meșterii Șerban Nicolae și Alexandru Perța Cuza se preocupă cu realizarea sculpturilor în lemn. Ei sunt doi dintre meșterii care s-a îndeletnicit de mici copii cu această artă și au transformat-o în pasiune, lucrând ulterior în domeniul lemnului la atelierul „Așchiuță”. Principalele lor realizări sunt troițele din lemn, porțile maramureșene, basoreliefurile. Acești meșteri asociază sculptura cu realizarea miniaturilor în sticle, însă acest tip de meșteșug (al miniaturilor în sticlă) nu reprezintă o preocupare predominantă.³¹

²⁸ https://web.facebook.com/BurnarIoanadmin/photos/a.629980357055565/469138849806384/?type=3&_rdc=1&_rdr, accesat la 28.05.2023.

²⁹ <https://2mnews.ro/decizie-33-de-mesteri-populari-din-maramures-fac-parte-din-ruta-cultural-turistica-mesteri-populari-si-mestesuguri-traditionale-din-romania/>, 28.05.2023.

³⁰ <https://www.comuna-budesti.ro/comuna-budesti/cultura-traditii-turism/mesteri-populari>, accesat în 28.05.2023.

³¹ Informator Maria-Mirela Poduț, localitatea Baia Mare, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria,

Trecând dealurile Lăpuşului, ori Pasul Rotunda poposim în Țara Chioarului, subzona Fisculaşului, unde turlele bisericilor monument și indicatoarele care atestă prezența meșteșugarilor ne întâmpină la tot pasul. Acest fapt este o dovadă că materia primă a construcțiilor a fost lemnul, iar oamenii de aici s-au îndeletnicit cu modelarea acestuia. În zilele noastre regăsim meșteri populari care utilizează lemnul pentru a reda o expresie artistică. Cercetările noastre au descoperit șase ateliere de meșteri populari dispersate în toată această zonă etnografică. Astfel, îl regăsim la Nistru pe meșterul Chiș Ioan, în Merișor meșterul Vanci Andrei, Rus Ioachim din Dănești și în cele din urmă Mihuț Gheorghe la Șurdești.³² Aceștia au făcut o pasiune pentru realizarea miniaturilor din lemn pe care le introduc în sticle sau le prezintă sub formă de exponate. Colecțiile lor sunt impresionante cuprinzând diverse modele tradiționale pline de semnificații sau modele noi personalizate.

Impresionante sunt și mărturiile acestora, care prezintă o copilărie tradițională, la câmp, ori în atelierele taților sau bunicilor creând mici jucării din lemn, ulterior, punându-se în slujba minelor din jur, iar după închiderea acestora descoperind printr-o întâmplare (primirea unui dar) acest meșteșug pe care „l-au învățat singuri”.³³

În localitatea Căvnic am identificat un număr de 5 meșteri, sculptori ai miniaturilor în sticle. Destinul lor a fost mai mult sau mai puțin legat de evoluția minelor din oraș, iar descoperirea acestui meșteșug a venit ca o soluție la problema restructurării economice a localității. Nu poate fi negată însă dăruirea și pasiunea cu care ei realizează fiecare detaliu al miniaturilor. Atelierele lor pot fi identificate ușor datorită faptului că ele sunt marcate de un *banner* care avertizează trecătorii că în această localitate sunt prezenți meșterii populari. Toți fac parte din circuitul turistic al zonei, promovând aspectele tradiționale ale zonei.

Ștefan Farcaș, un meșter al miniaturilor în sticle foarte activ, cu participări la diverse târguri și expoziții poate fi găsit în Căvnic pe strada Independenței. În proximă apropiere îl regăsim pe meșterul Tibi Mika, cu aceleași preocupări și pasiuni.³⁴

Dorel Deac și Breha Gheorghe își localizează atelierele în zona apropiată minelor din Căvnic. Spațiile modeste adăpostesc zeci de creații ale celor doi meșteri populari.

În apropierea pârtiilor de schi, Zan Victor primește turiștii ce vin în zonă în atelierul său, dar și în pensiunea sa.

Dan Avram este un meșter popular al miniaturilor în sticle localizat în Băiuț. Alături de Căvnic, localitatea Băiuț a fost un important centru minier al zonei, dar, odată cu închiderea minelor, localitatea a rămas un loc pitoresc unde turiștii pot găsi atmosfera liniștită la poalele Țibleșului.

Privind numărul meșterilor sculptori prezenți în această analiză putem să afirmăm faptul că în Țara Maramureșului regăsim cei mai mulți meșteri care realizează sculpturi și miniaturi în sticlă deopotrivă. Numărul acestora este unul majoritar determinându-ne să

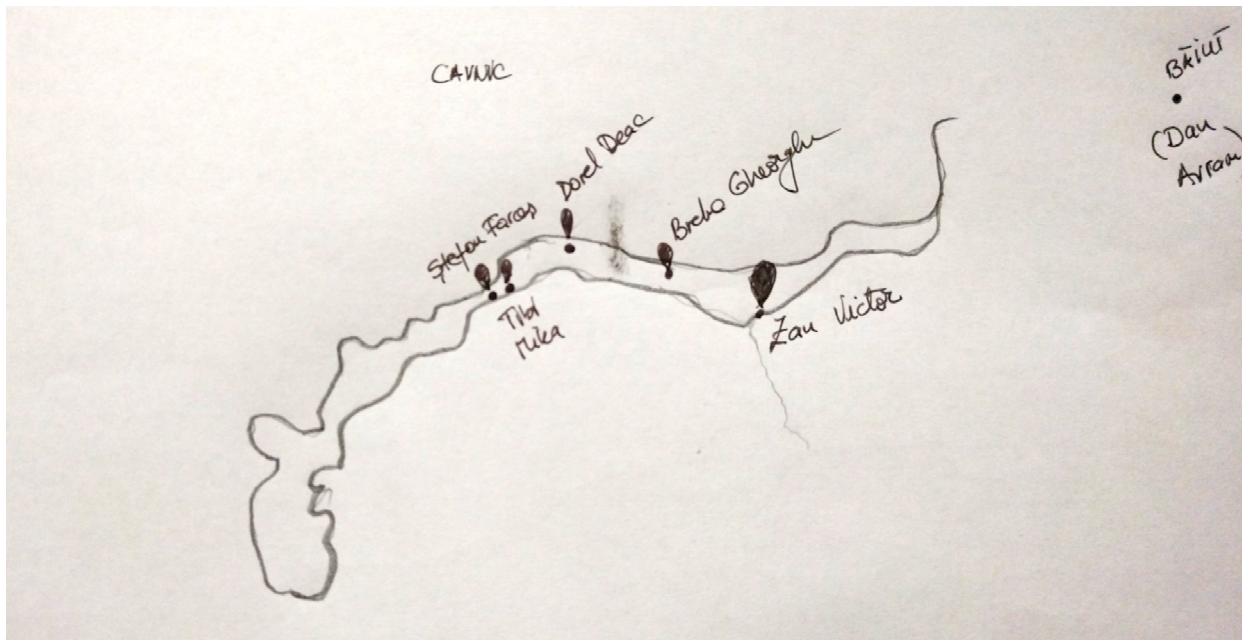
13.02.2025.

³² https://www.cultura-traditionala.ro/project_category/mesteri-populari/, accesat la 28.05.2023.

³³ Informator Mihuț Gheorghe, localitatea Șurdești, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 24.01.2022.

³⁴ Informator Ștefan Farcaș, Căvnic, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 24.10.2021.

considerăm faptul că aici se află un prim nucleu de meșteșugari. De asemenea, putem să observăm faptul că în cadrul Țării Maramureșului numărul meșterilor miniaturilor în sticle este mai mare în zona Budești-Sârbi-Breb.

Meșteri din zona Cavnic

Țara Chioarului cu subzona Fisculașului cuprinde un număr de șase meșteri, exceptându-i pe cei din zona Cavnicului. Acest aspect punând această zonă pe locul al doilea în clasamentul numărului de meșteri ai miniaturilor în sticlă.

O aglomerare a numărului de meșteri observăm și în această zonă etnografică în jurul Cavnicului, regăsind meșteri în satele: Dănești, Șurdești și Plopiș, sate învecinate și apropiate zonei miniere.

În zona Cavnicului, aici fiind inclusă și localitatea Băiuț, am descoperit șase meșteri sculptori și realizatori ai miniaturilor în sticle. Observând numărul mare de meșteri concentrați în această zonă credem că localitatea Cavnic este un centru al miniaturilor în sticle.

Un fapt interesant este identificarea atelierelor de miniaturi în sticle la granița dintre Țara Chioarului și Țara Maramureșului, graniță marcată de lanțul muntos Gutâi, iar Cavnicul pare a fi locul preferat de acești meșteri. Probabil caracteristicile economice ale zonei au oferit meșterilor posibilitatea de a promova și comercializa mai ușor aceste miniaturi în sticlă, Cavnicul fiind o stațiune turistică foarte apreciată de turiștii amatori de sporturi de iarnă, de tradițional și de autentic. Totuși, numărul mare al atelierelor de miniaturi în sticle identificat în Țara Maramureșului ne determină să considerăm că locul de proveniență al acestui meșteșug este Maramureșul Voievodal.

Meșteșugul miniaturilor în sticle implică, ca orice altă îndeletnicire, procedee și tehnici de realizare a produsului final, unelte specifice. Meșterii au adoptat un algoritm de

realizare a miniaturilor și sunt documentați cu privire la particularitățile materiei prime cu care lucrează, diverse tehnici de execuție sau ornamentație, dar sunt și cunoscători ai trucurilor care să faciliteze procurarea materiei și realizarea uneltelor de care au nevoie.

Pornind de la ideea că meșterii utilizează tehnici și unelte tradiționale vom descrie procesul de realizare a miniaturilor, aflând câteva secrete ale meșterilor și vom face un inventar al uneltelor utilizate pentru a confirma sau infirma ideea lansată.

Un prim aspect al procesului de prelucrare a miniaturilor în sticle este timpul de lucru. Meșterul miniaturilor în sticle lucrează cu predominanță iarna, atunci când nu se ocupă cu treburi agricole, ori gospodărești și nu trebuie să meargă la târguri. Așadar, iarna, meșterii pot prelucra în liniște lemnul, în atelierelor lor aflate în afara spațiului de locuit: „lucrez iarna, vara nu prea”³⁵; „lucrez după campaniile agricole”.³⁶ De asemenea, meșterii nu lucrează duminică și în zilele de sărbătoare. Aceste zile sunt dedicate odihnei sau vieții spirituale mulțumindu-i lui Dumnezeu pentru talent, „îi mulțumesc Domnului că mi-a dat bucuria asta”.³⁷

Meșterii acestor miniaturi au un algoritm, care, după o analiză a interviurilor, se dovedește a fi foarte asemănător de la un meșter la altul. Pașii coincid și se succed astfel: procesul începe cu procurarea materiei prime (lemnul și sticla), ulterior se prelucrează lemnul brut (până la obținerea unor piese care pot fi cioplite), pregătirea bancului de lucru, tăierea și cioplirea lemnului și pregătirea pieselor, ornamentarea acestora și asamblarea în sticlă a acestora.

Prelucrarea materiei prime presupune cunoașterea unor trucuri, dar și a unor cunoștințe tehnice legate de esențele lemnului ales.

Sticla trebuie să aibă o mărime care să permită introducerea miniaturilor înăuntrul ei și să aibă „gura largă”.³⁸ Aceste sticle sunt procurate fie de la fabrica de sticlă din Cluj, din municipiul Baia Mare, fie de la depozite de sticle, fie de la restaurantele din municipiu sau din orașul Cavnic. Unii dintre meșteri practică un fel de troc schimbând sticle goale pe sticle cu miniaturi, „dau o sticlă făcută, pe 20 goale”.³⁹

Alegerea lemnului este foarte importantă pentru că meșterul trebuie să cunoască particularitățile esențelor lemnoase și efectul utilizării lor în contactul cu „horinca”.

Meșterii folosesc cu predominanță lemnul de paltin, o esență lemnoasă de culoare deschisă care nu alterează gustul, iar culoarea băuturii devine plăcută și permite vizualizarea clară a miniaturii: „într-o lună, pălinca are culoarea șampaniei”.⁴⁰ Alte esențe preferate de meșteșugari sunt cireșul, care oferă o nuanță mai închisă băuturii și salcâmul, ce oferă nu

³⁵ Informator Chiș Ioan, localitatea Nistru, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 10.10.2021.

³⁶ Informator Ștefan Farcaș, localitatea Cavnic, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 24.10.2021.

³⁷ Informator Chiș Ioan, localitatea Nistru, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 10.10.2021.

³⁸ Informator Dorel Deac, localitatea Cavnic, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 17.05.2022.

³⁹ Informator, Mihai Gheorghe, localitatea Șurdești, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 24.01.2022.

⁴⁰ Informator Ștefan Farcaș, localitatea Cavnic, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 24.10.2021.

doar o culoare plăcută, ci și un gust parfumat horincii⁴¹, mărul și dudul. Meșterul Nuțu a dezvăluit că lemnul de dud trebuie utilizat pentru elemente mici, astfel încât „să nu fie tulburată horinca”, astfel se construiesc doar piese din lemn de dud (fuștei de scară, gălețuța de la fântână).⁴²

Esențele lemnoase evitate de meșteșugari sunt cele care colorează băutura în nuanțe închise și nu permit vizualizarea miniaturii din sticlă, esențe precum cea de prun (cu conținut ridicat de tanin ce determină o colorare foarte accentuată a pălincii, „alcoolul curăța, dar lemnul rămânea negru și am renunțat la el”⁴³).

După alegerea și procurarea materiei prime, meșteșugarii prelucreză lemnul ajutați fiind de oameni care dețin ustensilele necesare sau se ocupă chiar ei de acest proces. Ei transformă lemnul brut în „șipci” utilizând „gatterul” și mai apoi „abrietul”, tăind lemnul până la forma și dimensiunile preferate de ei. Ulterior, se începe sculptarea micilor piese cu cuțitul, piese care sunt depozitate în diverse cutii sau caserole, meșterul Nuțu având „8 caserole mari cu produsul.”⁴⁴ Ornamentarea prin pirogravare se realizează doar pentru câteva modele.

Asamblarea elementelor în sticlă reprezintă un proces care pune la încercare răbdarea meșteșugarilor. Întregul proces începe cu asamblarea bazei reprezentată de două bucăți dreptunghiulare așezate în cruce („orice lucrare se desface mai întâi și apoi se începe de la bază, bucată cu bucată”⁴⁵). Se introduc elementele rând pe rând, cu ajutorul ustensilelor special create și se fixează cu „doape”, bucăți mici de lemn asemănătoare cuielor. Întreaga piesă este realizată prin „căpuire”, adică „îmbinările nu se lipesc, se construiesc în așa fel încât apa să umfle lemnul și să se fixeze”, o tehnică asemănătoare construirii caselor de lemn tradiționale (tehnica blockbau). Unii meșteri preferă ca această dublare a dimensiunii lemnului să se facă în exteriorul sticlei „la bază dacă e prea fix pușcă, de aceea umflu lemnul”.⁴⁶

Fixarea miniaturilor se realizează pe pereții sticlei: „toate se fixează de pereții sticlei jos (excepție săniuța), la *moară* importantă e fixarea între pereți ca să nu se piardă rotirea”, astfel „anumite lucrări se potrivesc anumitor sticle”.⁴⁷

Finalizarea lucrării este reprezentată de accesoriizarea exteriorului sticlei, acest pas reprezentând o oportunitate de manifestare a creației meșteșugarilor. Unele sticle sunt îmbrăcate în sfoară de iută, alte sticle au gâtul ornamentat cu diverse tipuri de lână sau sfori, pe lângă acestea pot fi atașate sigilii cu semnătura meșteșugarului, sau atașate tricoloruri.

⁴¹ Informator Mihui Gheorghe, localitatea Șurdești, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 24.01.2022.

⁴² Informator Chiș Ioan, localitatea Nistru, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 10.10.2021.

⁴³ Informator Ștefan Farcaș, localitatea Căvnic, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 24.10.2021.

⁴⁴ Informator Chiș Ioan, localitatea Nistru, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 10.10.2021.

⁴⁵ *Ibidem.*

⁴⁶ *Ibidem.*

⁴⁷ *Ibidem.*

Un alt factor esențial în realizarea miniaturilor în sticle, pe lângă respectarea unui algoritm și utilizarea diferitelor tehnici este alegerea sau confecționarea uneltelor corespunzătoare. Majoritatea fac parte din inventarul meșterilor tâmplari, dar sunt câteva elemente care sunt construite de meșter pentru ușurarea procesului de asamblare a miniaturii în sticle. Astfel, inventarul uneltelor diferă de la un meșter la altul.

Dorel Deac prelucrează lemnul aflat în starea brută folosind „țircula”, „abricul”, „strungul” sau „freza”, unelte mai moderne sau duce lemnul în stare brută la meșterii tâmplari din localitate, care dețin aceste ustensile. Fierăstrăul și „joagărul”, burghiu de mână, american, vancoș”, a mărturisit Dorel Deac, au fost unelte care s-au utilizat în trecut, fiind mai tradiționale. Sticla devine și ea o unealtă pentru finisarea lemnului brut, unealtă pe care meșterul o utilizează. Pentru prelucrarea miniaturilor, folosește unelte confecționate de el: „Pentru model nou făceam alte scule, alte piese.” Pentru ele făceam din mână tot, din daltă, din fierăstrău”. Tot el a mărturisit că unele unelte sunt realizate din partea metalică a electrolizilor de sudură iar pentru asamblarea în sticlă a modelelor utilizează sârme, pensete și „undrele” de diferite mărimi pentru că nu s-au inventat ustensile care să facă așa ceva: „Nu s-au inventat aparate care să facă așa ceva. Totul trebuie făcut de om. Unele lucruri doar omul le poate face. Fiecare exemplar e diferit pentru că mâna omului nu poate face 100% la fel”.⁴⁸

Ștefan Farcaș deține un circular în atelierul său cu ajutorul căruia face „șipcile” de lemn pentru miniaturi. Utilizează, asemenea meșterului Deac, diverse fierăstraie și cuțite pentru realizarea miniaturii, dar și pensete pentru instalarea acestora în sticlă. Totuși, pentru finisare, Ștefan Farcaș utilizează șmirghelul în defavoarea sticlei, rupându-se puțin din sfera tradiționalului.⁴⁹

Sârmele de cupru cu o grosime de aproximativ 2 milimetri au reprezentat o unealtă bună pentru meșterul Nuțu. Cu ajutorul acestora introducea piesele în sticle. Ulterior, a renunțat la acestea pentru că „unelte trebuie să ușureze munca meșterului” și le-a înlocuit cu pensetele. De asemenea, meșterul Nuțu deține o colecție de cuțite care îi folosesc la cioplirea lemnului și obținerea pieselor miniaturilor.⁵⁰

În colecția de unelte a meșterului Mihuț Gheorghe am regăsit o întrepătrundere a tradiționalului cu modernul. Colecția sa cuprinde elemente vechi, din prelucrarea tradițională a lemnului (predominant manuală): „joager” sau „jilău” pentru „jiluț” (pentru finisarea lemnului-curățare de coajă și netezire)⁵¹, dar și elemente noi ce funcționează pe bază electrică. Meșterul păstrează caracterul manual al muncii sale utilizând toporașe, pile și „sirisaună” de diverse mărimi: „Are niște sirisaunășe [...] atâta-s de mnici.”⁵² Cele mai mici

⁴⁸ Informator Dorel Deac, localitatea Căvnic, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 17.05.2022.

⁴⁹ Informator Ștefan Farcaș, localitatea Căvnic, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 24.10.2021.

⁵⁰ Informator Chiș Ioan, localitatea Nistru, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 10.10.2021.

⁵¹ Informator Mihuț Gheorghe, localitatea Șurdești, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 24.01.2022.

⁵² Informator Ioana Mihuț, localitatea Șurdești, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 24.01.2022.

îi folosesc pentru tăierea capetelor pieselor sau ale surplusurilor în interiorul sticlei. Pentru a găuri piesele miniaturilor utilizează burghie electrice sau „mașini” cum le spune meșterul: „tot fac cu mâna, dar în rest mai dau cu burghiul, cu sirisău și cu mâna”.⁵³ Colecția sa cuprinde un element interesant utilizat pentru fixarea pieselor în sticle. Este vorba despre un „fier” cu o lungime de aproximativ un metru îndoit la unul dintre capete pentru a putea fi bătut cu ciocanul. Aceste „fiere” se introduc fie singure, fie însoțite de un alt „fier” de o mărime diferită și așezate în poziții diferite pentru a facilita fixarea pieselor în sticle.

Două aspecte sunt ușor de observat în cazul uneltelor utilizate de meșteri: ustensilele lor trebuie să faciliteze munca. Aici intervine creativitatea meșterului, care construiește diverse unelte care să îi fie „îndemânoase” și un al doilea aspect, legat de faptul că majoritatea uneltelor sunt încă tradiționale, rudimentare. Motivul principal este păstrarea caracterului autentic, manual al lucrării, toți meșterii susținând că „numa cu mâna lucră și cioplesc”.⁵⁴ Atitudinea meșterilor față de cei care utilizează aparaturi care confecționează complet modelul este reflectată în discursul meșterului Dorel Deac: „amu sunt scule moderne, sunt alții care fac la SNN sau CNC-u nu știu cum îi zice, ceva aparat care copiază vioara, ți-o taie în bucăți și ți-o băgat-o în sticlă....da asta îi artizanat”. Prelucrarea pieselor prin utilizarea uneltelor majoritar tradiționale oferă unicitate, autenticitate modelelor create, caracteristici căutate de meșteri.

Modelele sunt tot o rezultată a inventivității maramureșenilor și reprezintă obiecte casnice din gospodăria țaranului, modele personalizate sau elemente identitare maramureșene, clasificate drept modele simbolice.

Modelele casnice sunt reprezentări ale obiectelor din gospodăria țaranului maramureșean. Meșterii realizează miniaturi sub forma scărilor, depănătorilor, vârtelnițelor, fusului, balansoarelor pe care le introduc în sticle.

Poarta maramureșeană, biserica maramureșeană, fusul maramureșean, lenkerul, nodul dracului sau nodul dacic reprezintă modele simbolice pentru căvnicari și pentru maramureșeni deopotrivă. Sunt elemente cu care maramureșenii din bazinul minier Baia Mare - Cavnic s-au identificat și se identifică și în prezent.

Datorită caracterului ingenios al meșterilor, dar și datorită cerințelor specifice ale clienților au apărut modelele personalizate ale miniaturilor în sticle. Acestea sunt ilustrate de introducerea sculpturilor sub formă de instrumente muzicale, a suporturilor ce susțin litere ce formează omonime sau toponime, sau numere ce formează anul nașterii, obiecte ale ocupațiilor contemporane (tiruri, mașini), obiecte specifice sporturilor de iarnă (schiuri, sanie), elemente ce marchează evenimente din viața omului (nunta-mireasă, botezul-copil), dar și dansatori în straie populare.

Interpretarea modelelor miniaturilor în sticlă reprezintă un exercițiu de hermeneutică. În esență, o interpretare a miniaturilor din două perspective: cea a etnologilor și cea a meșterilor care se îndeletnicesc cu acest meșteșug.

⁵³ Informator Mihut Gheorghe, localitatea Șurdești, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 24.01.2022.

⁵⁴ *Ibidem.*

Un prim schimb de replici cu oricare dintre meșterii populari ai miniaturilor în sticlă ne relevă faptul că „modelele sunt din cap”, justificând că mintea românului este inventivă.⁵⁵ În fond, urmărind perspectiva tehnică a modelelor am observat că inspirația meșterului provine din două surse: imagini ale cotidianului și memoria colectivă. Meșterii nu oferă modelelor cotidiene o semnificație simbolică, ci ele sunt doar reprezentări ale „obiectelor de pe lângă casă”⁵⁶, așa cum ne spune Ștefan Farcaș. În acest caz, interpretările lor nu coincid cu interpretările etnologilor. În schimb, meșterii relatează povestiri cu iz legendar transmise din generație în generație, legate de nodul dacic, poarta maramureșeană sau despre bisericile de lemn (modelele simbolice). În viziunea lor ele sunt „simboluri” ale căvnicarilor și ale maramureșenilor.⁵⁷

Studiul miniaturilor în sticlă reprezintă un demers unic și complex. Aspectele dezvoltate în paginile anterioare reprezintă o scurtă incursiune în universul meșteșugului și al meșterilor ce îl practică. Totuși, este ușor de reținut că miniaturile în sticlă reprezintă o preocupare nouă pentru locuitorii județului Maramureș. Inspirați de generațiile anterioare care practica meșteșugul prelucrării lemnului, meșterii miniaturilor confecționează mici sculpturi din lemn pe care le introduc în sticle cu mare iscusință. Funcționalitatea lor este reprezentată de redarea aspectelor legate de viața maramureșeanului și de elementele cu care se identifică.

Originea acestui meșteșug este dată de tradiția prelucrării lemnului în regiune, de existența unor centre care se ocupau cu realizarea diverselor obiecte din lemn și cu dezvoltarea tehnicilor de cioplire, sculptare a lemnului, de noile direcții ale economiei și trecerea localităților de la profile industriale la profilul turistic și nu în ultimul rând este dată de existența talentului, a pasiunii pentru realizarea elementelor artistice și de ingeniozitatea românului.

Meșteșugul se regăsește exclusiv în zona județului Maramureș, aspect justificat de existența a 22 de meșteri sculptori și ai miniaturilor în sticlă. Analizând așezarea geografică a acestora se pot delimita două centre ale meșteșugului miniaturilor în sticlă: Țara Maramureșului istoric (Valea Cosăului cu satele Budești, Sârbi, Ferești, Ocna Șugatag, Călinești) și localitatea Căvnic din zona Țării Chioarului.

Cunoscând câteva din tehnicile meșterilor, așa cum au fost prezentate mai sus, este ușor de afirmat că acest meșteșug necesită abilități speciale, multă răbdare, simț artistic, imaginație și cunoștințe amănunțite. Este foarte importantă respectarea algoritmului de lucru și alegerea corectă atât a sticlei, cât și a lemnului, punându-se în evidență faptul că nu este doar un meșteșug al lemnului ci și „al băutului”⁵⁸. Așa cum prelucrarea lemnului

⁵⁵ Informator Ștefan Farcaș, localitatea Căvnic, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 24.10.2021.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ Informator Ștefan Farcaș, localitatea Căvnic, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 24.10.2021.

⁵⁸ Informator Mihai Gheorghe, localitatea Șurdești, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 24.01.2022.

este o tradiție a maramureșenilor, așa este și consumul de horincă de calitate. Trecând peste acest aspect, algoritmul cuprinde pași esențiali care ușurează munca meșteșugarului. În funcție de model sunt respectați pașii, adăugându-se procedee sau eliminându-se. Cert este un lucru: de la începutul procesului până la finalul acestuia imaginația și creativitatea meșteșugarului sunt solicitate, rezultatele fiind impresionante. Fiecare meșteșugar încearcă să își semneze lucrarea utilizând elemente inedite, oferind diversitate colecțiilor. Majoritatea meșteșugarilor încearcă să adopte tehnici de confecționare în urma cărora să rezulte produse calitative și de durată, blamând orice încercare a altor meșteșugari de a crea piese care să nu aibă dublă utilitate: de consum și estetică.

Unelte utilizate sunt parte a succesului creării unui produs. Meșterii încearcă să ofere caracterul de autentic produsului prin utilizarea unor ustensile cât mai tradiționale. Totuși, colecțiile lor cuprind și unele unelte moderne, electrice de tipul burghiilor, care le permit să perforeze cu exactitate bucățile de lemn. Și în cazul uneltelor, imaginația meșteșugarilor este pusă la încercare. Majoritatea și-au creat unelte care facilitează introducerea în sticle a miniaturilor pentru că nu au găsit în magazine unelte care să le fie utile, sau „îndemănoase”. Au ales să prelucraze manual și aceste ustensile, utilizând diverse sârme, bucăți de fier și alte materii prime. Utilizarea acestora în baza cunoașterii tehnicilor, dau naștere unor produse inedite și cu totul speciale.

Modelele sunt complexe și diverse dovedind creativitatea meșterilor ce le realizează. Prin analizarea colecțiilor meșterilor se pot delimita trei categorii de modele: casnice, simbolice și personalizate. Toate modelele relevă aspecte ale vieții maramureșeanului, dar nu toate sunt legate de povești și legende. Meșterii se identifică și promovează modelele simbolice. Analizând discursul meșterilor, se deduce faptul că interpretarea acestor modele reprezintă un exercițiu de hermeneutică. Se creează, astfel, un univers aparte care reflectă mentalități noi ale maramureșenilor, iar meșteșugul miniaturilor în sticlă pare a fi o modalitate extraordinară de perpetuare a meșteșugului prelucrării lemnului (sub forma sculpturii), dar și a culturii maramureșene.

Sursă foto:

<https://www.madehow.com/Volume-7/Ship-in-a-Bottle.html>

Colecție personală Ștefan Farcaș.

Colecție personală Gherasin Raluca-Maria.

Bibliografie

Arhiva Națională-Maramureș, fondul Cooperativei Meșteșugărească Tehno-lemn, Baia-Mare, nr. inv. 15, d. 35, 1956.

Arhiva Națională-Maramureș, fondul Cooperativei Meșteșugărească Tehno-lemn, Baia-Mare, nr. inv. 15, d. 38, 1960.

Bandula O, O. Valentin, O. Maștei, M. Pop, I. Capoccean, Baia Mare. *Schiță monografică*, Baia Mare, f.e, 1965.

Bărbulescu, Constantin, „*Four Craftmen and Their Craft: Miniatures in Bottle. Case study Cavnice, Maramureș Country*”, în *Passing a Triple Frontiere. Traditional Civilization and sustainable Development in Borsod- Abaúj-Zemplén, Zakarpattia*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2021.

Șainelic, Sabin, Șainelic, Maria, *Zona etnografică Chioar*, Baia Mare, Editura Sport-Turism, 1986.

Surse Web

„Ship in a bottle” <https://www.madehow.com/Volume-7/Ship-in-a-Bottle.html> , accesat la 17.11.2021.

Michael Stammers, „Ships in the Bottles and their origins in the late 18 century”, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00253359.2013.767629?role=tab&tab=permissions&scroll=top> accesat la 08.01.2022.

„Everything about ships in the bottles”, <https://www.marineinsight.com/recreation/everything-about-ship-in-a-bottle-the-famous-nautical-gift/>, accesat la 24.02.2022.

Andrei Lier, „The history of ships in the bottles”, <https://shipbottle.ru/english/tips/article6.php>, accesat la 08.01.2022.

Michael Stammers, „Ships in the Bottles and their origins in the late 18 century”, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00253359.2013.767629?role=tab&tab=permissions&scroll=top> accesat la 08.01.2022.

<https://www.cultura-traditionala.ro/project/tulean-grigore-sacel/>, accesat la 28.05.2023.

https://web.facebook.com/BurnarIoanadmin/photos/a.629980357055565/469138849806384/?type=3&_rdc=1&_rdr, accesat la 28.05.2023.

<https://2mnews.ro/decizie-33-de-mesteri-populari-din-maramures-fac-parte-din-ruta-cultural-turistica-mesteri-populari-si-mestesuguri-traditionale-din-romania/>, 28.05.2023.

<https://www.comuna-budesti.ro/comuna-budesti/cultura-traditii-turism/mesteri-populari>, accesat în 28.05.2023

https://www.cultura-traditionala.ro/project_category/mesteri-populari/, accesat la 28.05.2023.

Informatori

Informator Ștefan Farcaș, localitatea Căvnic, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 24.10.2021.

Informator Denis Năsui, localitatea Vișeu de Jos, interviu realizat de Gherasin Raluca, 15.11.2022.

Informator Rodica Sabadâș, localitatea Baia-Mare, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 30. 08 2024.

Informator Tiberiu Mika, localitatea Căvnic, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 20.08.2024.

Informator Poduț Maria-Mirela, localitatea Baia-Mare, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 13.02.2025.

Informator Dorel Deac, localitatea Căvnic, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 17.05.2022.

Informator, Mihai Gheorghe, localitatea Șurdești, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 24.01.2022.

Informator Chiș Ioan, localitatea Nistru, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 10.10.2021.

Informator Ioana Mihai, localitatea Șurdești, interviu realizat de Gherasin Raluca-Maria, 24.01.2022.